Yhteiskuntapolitiikka

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 8.10.2025

HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

SAK kiittää talousvaliokuntaa lausunto- ja kuulemispyynnöstä ja toteaa vuoden 2026 talousarviosta seuraavaa.

Lisäsopeutus on uhka kasvun käynnistymiselle

Talousarvioesitystä on laadittu synkässä taloudellisessa tilanteessa. Kasvu on ollut heikkoa tai negatiivista jo kolme vuotta, eikä kuluva vuosikaan näytä hyvältä. Selityksiä tilanteeseen on haettu ulkomaisista sokeista, joita kiistatta on viime vuosina ollutkin. Kysymys kuitenkin kuuluu, miksi Suomessa taantuma on pitkittynyt ja työttömyys kasvanut jopa kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen korkealle tasolle.

Kansantalouden tilinpidon tilastoinnin perusteella erityisesti julkisen ja yksityisen kysynnän supistuminen on rasittanut kasvua. On selvää, että sosiaaliturvan ja työttömyysturvan leikkaukset ovat nakertavat pieni- ja keskituloisten ostovoimaa suoraan. Vastaavasti julkishallinnon ja muiden julkisten menojen leikkaukset ovat heikentäneet julkista kysyntää ja heikentäneet työllisyyttä. Ylipäätään hyvinvointivaltiota heikentävät leikkaukset ja työntekijöiden aseman heikentäminen eivät vala luottamusta ja uskoa heikon suhdanteen taittumisesta.

Myös valtiovarainministeriön ennusteessa todetaan, että kysynnän puute on akuutein kansantaloutemme ongelma. SAK huomauttaa, että hallituksen sopeutuspäätökset ovat ylittäneet jo sen tason, jota valtiovarainministeriö suositti vielä viime vaalien alla. Tuolloin katsottiin, että sopeutustoimia pitäisi jakaa usealle vaalikaudelle, ja 6 miljardia olisi enimmäismäärä, joka ei vaarantaisi kasvua.

Raju ja kiihtyvä sopeutus on jo aiheuttanut merkittävää haittaa sekä inhimillisellä tasolla että taantuman kohtuuttomana pitkittymisenä. Myöskään tulokset eivät tue talouspolitiikan julkilausuttuja tavoitteita, esimerkiksi velkasuhteen taittamisen tai työllisyyden vahvistamisen osalta. Vielä Orpon hallituksen alkumetreillä valtiovarainministeriö ennusti kuluvalle vuodelle 2025 noin 2 %:n kasvua, 6,6 %:n työttömyysastetta ja 78,1 %:n velkasuhdetta. Kahdessa vuodessa tilanne on synkentynyt: kasvuennuste on puolittunut, työttömyysasteen odotetaan olevan kolmanneksen suurempi ja velkasuhteen arvio on noussut 10 prosenttiyksiköllä.

Yhteiskuntapolitiikka

Leikkauspolitiikan jatkaminen on vallitsevassa tilanteessa erityisen haitallista. Suhdannetilanteen valossa SAK tunnistaa budjettiriihen päätöksissä joitain hopeareunuksia. Esimerkiksi koulutuspolitiikka, sosiaaliturva ja peruspalvelut rajattiin pääosin lisäleikkauksilta suojaan. Tämä on poliittinen linjaveto, jota SAK pitää perusteltuna. Lisäksi uusien sopeutustoimien pääpaino kohdentuu vuodelle 2027, jota voi pitää yrityksenä huomioida suhdannetilanne. Huomattavan suuria leikkauksia kohdentuu kuitenkin myös ensi vuodelle, eivätkä päätökset vastaa akuuttiin työttömyystilanteeseen riittävällä tavalla.

Veropolitiikan linja on kallis ja tuloeroja kasvattava

Ensi vuonna veropolitiikan tärkeimmät muutokset koskevat tuloverotuksen alentamista (n. 1 mrd. €). Veronkevennysten hyöty on isoin suurituloisille ylimpien marginaaliverojen laskun vuoksi (n. 335 meur. €), kun taas pieni- ja keskituloisilla verovähennysoikeuksien poistaminen syö merkittävän osan veronkevennyksen hyödystä. Ylimpien marginaaliverojen laskuun liittyy myös monia ongelmia. Näyttö positiivisista vaikutuksista perustuu yksittäiseen ulkomaiseen tutkimukseen, jonka tulokset eivät välttämättä yleisty Suomeen. Vähintäänkin lyhyellä aikavälillä keronkevennys tuottaa suurta alijäämää valtiolle. Osa suurituloisista voi myös pysyvästi vähentää työntekoaan, mikä olisi veronkevennyksen tavoitteen vastaista. On myös epäselvää, missä määrin ylimpien marginaaliverojen alentamista seuraavat käyttäytymisvaikutukset (joustot) perustuvat tulonmuuntoon.

Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennyskelpoisuuden poistaminen (190 meur €) on karsittavista verovähennyksistä erityisen ongelmallinen. Päätöksellä ei ole hyviä juridisia perusteita, se heikentää työmarkkinajärjestelmän toimivuutta ja vaikuttaa yli miljoonaan suomalaiseen tuloverotuksen kiristymisenä. Pohjoismaisissa akateemisissa tutkimuksissa on havaittu, että korkea järjestäytymisaste tukee talouskasvua. Tämän vuoksi työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen verovähennysoikeuden poistolla olisi talouskasvua heikentävä vaikutus.

Muita esimerkkejä tuloerojen kannalta ongelmallisia päätöksiä ovat yhteisöveron (n. 830 meur €, vuonna 2027) ja perintöveron keventäminen (67 + 19 meur. €, veron alarajan nosto ja maksuajan koron alentaminen). Yhteisöveron keventämisen kasvuvaikutukset ovat sekä kotimaisen että kansainvälisen akateemisen tutkimuksen valossa heikot. Perintövero taas on poikkeuksellisen ”tehokas” eli taloudellisesti järkevä vero, koska se ei juurikaan vääristä työntekoa tai kulutusta koskevia valintoja.

Puolestaan alennetun ALV-kannan (n. 145 meur €) ja liikennepolttoaineiden (n. 100 meur €) verotuksen keventämisen päätökset jäävät todennäköisesti vaikutuksiltaan tehottomiksi. Veronkevennyspäätökset aiheuttavat tuntuvaa verotuottojen menetystä

Yhteiskuntapolitiikka

valtiontalouteen, mutta vaikutus hintatasoon on parhaassakin tapauksessa yksittäisiä senttejä. Valitettavasti empiirisen tutkimusnäytön valossa hintataso myös reagoi epäsymmetrisesti: veronkorotukset kanavoituvat herkemmin hintojen nousuksi, mutta veronkevennykset eivät juuri laske hintoja. Tämän vuoksi nämä veronkevennykset osoittautuvat todennäköisesti tehottomaksi, jos tavoite on vahvistaa ostovoimaa.

SAK toteaa, että hallituksen veropoliittiset päätökset ovat hyvin kallis kokonaisuus. Lisäksi odotetut dynaamiset vaikutukset ovat nähdäksemme liioiteltuja. Veropolitiikan linja myös kärjistää päätösperäistä tuloerojen kasvua entisestään. Yksinään sosiaaliturvaleikkausten on arvioitu kasvattavan köyhyyttä yli 110 000 henkilöllä, josta liki kolmannes on lapsia. Samanaikaisesti veropolitiikan kokonaisuuden arvioidaan kasvattavan tuloeroja ja hyödyttävän eniten suurituloisia. SAK myös huomauttaa, että veropolitiikan tulonjakoarviosta puuttuu osa verotusta koskevista päätöksistä, minkä lisäksi valittu arviointitapa hämärtää osan yksilöllisistä vaikutuksista. Todennäköisesti veropolitiikka tulee kasvattamaan tuloeroja arvioitua enemmän.

SAK pitää hallituksen veropolitiikkaa vinona ja epäoikeudenmukaisena kokonaisuutena. Myös veromuutosten kasvuvaikutukset jäävät todennäköisesti arvioitua pienemmiksi. Keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä tuloerojen kasvu on kuitenkin ongelmallista myös talouskasvun kannalta. Esimerkiksi köyhyydestä juontava mahdollisuuksien tasa-arvon heikentyminen voi aiheuttaa inhimillisten haittojen lisäksi pitkäaikaista rasitusta talouskasvulle ja julkisten palveluiden tarpeelle.

Yritystukia koskevat päätökset ovat epäonnistunut kokonaisuus

Budjettiriihen päätöksien myötä hallitus on karsimassa yritystukia noin 140 miljoonan euron edestä, joista tosin pieni osuus toteutuu vuoden 2026 aikana. SAK pitää sinänsä perusteltuna yritystukien karsimista, mutta kiinnitämme huomiota siihen, että sopeutuksen kunnianhimon taso jää vaatimattomaksi. Sopeutus olisi voinut olla suurempaa, jos isompi joukko tukia olisi pidetty tarkastelussa mukana. Lisäksi veromuotoisten tukien, kuten valmiste- ja haittaverojen indeksointi tai listaamattomien yritysten osinkoverojärjestelmä, olisi syytä valmistella ja toteuttaa. Näillä toimilla saisi helposti sopeutettua julkistaloutta n. miljardilla eurolla.

Yritystukien pienestä supistamisesta huolimatta yritystuet ovat nettomääräisesti kasvavalla uralla. Erityisesti vihreän siirtymän tukeminen, kuten verohyvityksen jatkaminen, on toimenpiteenä kallis. Tukien lopulliset kustannukset menetettyinä verotuottoina tarkentuvat lopulta toteuman perusteella, mutta hyvityksen suuruuden odotetaan nousevan miljardiluokkaan. Lisäksi tuki uhkaa jäädä valitettavan tehottomaksi sekä talouskasvun että vihreän siirtymän näkökulmasta. Tuki kohdentuu varsin

Yhteiskuntapolitiikka

suuriin hankkeisiin, jolloin suurten yritysten joka tapauksessa toteutuvat hankkeet voivat yliedustaa tuensaajia, mikä ei ole tarkoituksenmukaista. Vaikka tuen jatkaminen voi lisätä aidosti uusien ja perusteltujen hankkeiden osuutta, tuki on todennäköisesti nettovaikutuksiltaan kannattamaton. SAK pitää perusteltuna, että vihreää siirtymää tuettaisiin ennemmin suorilla yritystuilla, jolloin tuen kustannukset ovat ennakoitavissa paremmin, minkä lisäksi tuen kohdentumista ja käyttöä on helpompi valvoa.

SAK kiinnittää huomiota myös siihen, että budjettiriihessä tarkentuneet yritystukileikkauksien pääpaino osuu tukiin, joita on tyypillisesti pidetty elinkeinorakennetta ja tuotantoa uudistavina eli kestävää kasvua tukevina. T&K-rahoituksen ja Business Finlandiin kohdentuvat leikkaukset ovat esimerkkejä tällaisista tuista: TKI-toiminnan tuet ovat lähtökohtaisesti tukimuodoista kannattavimpia. Sopeutuskohteiden valinnassa kasvuvaikutuksiltaan tehokkaita tukia on leikattu, jotta tehottomia tukia on saatu suojattua.

Asuntopolitiikka on ajautunut näennäisen sopeutuksen uhriksi

Budjettiriihen uusista sopeutuspäätöksistä suurimmat koskevat asuntopolitiikkaa ja rakentamista. Asuntopolitiikan pääasialliset instrumentit (lainatakaukset) eivät tosiasiallisesti juuri vaikuta julkistalouden kestävyyteen, vaikka lainat lasketaankin täysimääräisesti julkiseen velkaan. Kyse on lainan täytetakauksesta, jolloin julkistaloudelliset kustannukset ovat lähinnä teoreettisia. Korkotukien myötä pieniä kustannuksia voi valtiolle syntyä, mutta nettovaikutukseltaan korkotukilainat ovat todennäköisesti valtiolle neutraaleja tai kannattavia. Yli 40 %:a rakentamisen kustannuksista muodostuu veroista, jolloin tuen avulla käynnistyvät hankkeet tuottavat myös merkittävää tuottoa valtiolle.

Asuntopolitiikkaa koskevissa päätöksissä on mukana myös pieniä hyviä elementtejä. Korkotukilainavaltuuksien siirto vuodelle 2026 on suhdannetilanteessa perusteltua, samoin hyväksymisvaltuuksien pidentäminen kaksivuotisiksi. Myös opiskelija-asuntojen enimmäislainan muuttaminen sata prosenttiseksi on perusteltua, koska opiskelijoiden asuntotarve on kasvanut aikaisempien leikkauspäätösten takia.

Pienet asuntopolitiikan parannukset eivät kuitenkaan muuta asuntopolitiikan heikentymisen isoa linjaa. Hallitus on jo tehnyt useita alan toimijoita hankaloittavia päätöksiä, minkä lisäksi vuoden 2026 korkotukilainavaltuuksien taso (n. 1,35 mrd.) on lähes miljardi euroa takavuosia vähemmän (2024 n. 2,25 mrd.). Samaa aikaa rakennushankkeiden aloitusten määrä on tippunut n. 18 000 asunnon tasolle, mikä alittaa vuotuisen asuntotarpeen n. 15 000 asunnolla. Tuetun

Yhteiskuntapolitiikka

rakentamisen osuus uusista aloituksista on ollut viime vuosina 40–50 % tasolla.

Riski siitä, ettei rakennusala toivu vielä vuonna 2026, on yhä todellinen. Jos alan taantuma jatkuu vielä vuoden 2026 aikana, hallituksella tulisi olla valmiutta kasvattaa vuoden 2027 tukitasoa. Lisäksi asuntopolitiikan tulevaisuutta pitäisi suunnitella huolellisesti, koska vallitsevat trendit (mm. ikääntyminen) yhdessä aikaisempien leikkauspäätösten kanssa (mm. köyhyyden kasvu) ovat lisänneet sosiaalisen asuntotuotannon tarvetta. Asuntopolitiikka on keskeinen työkalu useassa talouskasvulle tärkeässä kysymyksessä. Esimerkiksi kaupunkikehitys, liikennesuunnittelu maahanmuutto ja segregaatio tai erityisryhmien toimeentulo ovat aihealueita, joihin asuntopolitiikalla on mahdollista vaikuttaa.

Työllisyystoimet jäivät kosmeettisiksi

Hallitus päätti budjettiriihessä uusista työllisyystoimista, joille todella on suuri tarve. Suomen työttömyysaste on saavuttanut 10 %:n virstanpylvään, mikä on EU:n toiseksi korkein. Suomessa työttömyysaste on ollut useamman vuoden ajan nousevalla trendillä, joten todennäköisesti pidämme kohta työttömyysasteen kärkipaikkaa Euroopassa. Erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden ja nuorisotyöttömyyden kasvu on hälyttävää.

Valitettavasti uudet työllisyystoimet alittivat SAK:n odotukset ja tilanteen edellyttämän tarpeen. Keskeisimpiä päätöksiä on esimerkiksi nuorten työllistymistuki, jossa on tosiasiallisesti kyse palkkatuesta. Tukeen liittyy valituilla rajauksilla riski siitä, että sen osumatarkkuus on tarkoitukseen nähden huono, jolloin tuen vaikuttavuus jää heikoksi. SAK pitää palkkatukea tärkeänä työkaluna, mutta sen edistämistä ei pitäisi rajata vain nuoriin. Lisäksi on valitettavaa, että aiemmat palkkatukea koskeneet päätökset ovat tosiasiallisesti heikentäneet palkkatuen käyttöä.

Lisäksi hallitus pyrkii avaamaan opiskelumahdollisuuksia työttömille avoimissa korkeakouluissa. Linjaus on sinänsä hyvä, mutta on epäselvää, millaista muutosta todella haetaan? Jo nykyisin 6 kuukautta kestäviä opintoja on mahdollista suorittaa varsin vapaasti. Lisäksi enemmistö työttömistä on perusasteen tai 2. asteen varassa olevia, joiden parissa osaamistarpeet koskevat usein alemman asteisia opintoja. Mahdollinen muutos hyödyttää todennäköisesti korkeimmin koulutettuja työttömiä, joiden työllistymisen edellytykset ovat yleensä verrattain hyvät.

Muita ”työllisyystoimia” on esimerkiksi työllisyyspalveluiden joustavoittaminen, jota seuraa myös pieni työllisyyspalveluihin kohdentuva leikkaus. SAK on päinvastaisesti peräänkuuluttanut työllisyyspalveluiden lisäresursointia. Esimerkiksi työttömien haastatteluiden määriä olisi syytä nostaa, mikä olisi tutkimustiedonkin valossa viisasta. Muut työllisyystoimet

Yhteiskuntapolitiikka

koskevat osa- tai kokoaikaisen yrittäjyyden edistämistä, mutta toimenpiteet ovat vielä selvittelyn asteella.

Hallitus on linjannut tekevänsä myöhemmin syksyllä uusia päätöksiä työllisyystoimista. SAK peräänkuuluttaa, että hallituksen tulisi kyetä riittävän kunnianhimoisiin päätöksiin työttömyyden taittamiseksi. Pitkittynyt taantuma ja sitä seurannut poikkeuksellisen korkea työttömyys ovat akuutteja inhimillisiä ja taloudellisia kriisejä, joita ei voi sivuuttaa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Tatu Knuutila
ekonomisti
tatu.knuutila@sak.fi